

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань 07 Управління та адміністрування
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма Банківський бізнес
Форма навчання: Денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: **Перспективи розвитку зелених кредитів в Україні та світі.**

здобувача Прилуцького Богдана Віталійовича

Науковий керівник:

Д.е.н., професор

Примостка Л.О.

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор _____ Примостка Л.О.

Київ 2023

Реферат

Дослідження ролі банків у процесі «озеленіння» нашої планети через функціонал «зеленого банкінгу» та ESG-принципів є актуальним завданням, що обумовлено багатогранністю сучасного міжнародного банківського бізнесу, а також посиленням впливу людини на природу, збільшенням частки промисловості в економічній сфері, а також промисловою революцією.

Об'єкт дослідження: діяльність міжнародного та національного банківського бізнесу в сфері реалізації «зеленого банкінгу».

Предмет дослідження: теоретичні та організаційні положення реалізації ESG-принципів в банківській діяльності на міжнародному та національному рівнях.

Мета роботи полягає у визначенні перспектив розвитку та удосконалення ESG-банкінгу, виявлення його впливу на світову економіко-екологічну політику.

Досягнення мети обумовлюється виконанням таких завдань:

- дослідити теоретичні основи «зеленого банкінгу»;
- визначити практичну роль ESG-банкінгу в світі;
- проаналізувати реалізацію «зеленого банкінгу» в Україні.

Для розв'язання поставленої мети та завдань у роботі використано наукові методи, зокрема: аналіз і синтез, узагальнення, графічно-аналітичний метод, системний підхід – для аналізу практики реалізації ESG-принципів в сучасних банках.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 56 стор., у т.ч. основний текст – 48 стор. Робота містить 4 рис., 11 табл.; список джерел посилання включає 37 найменувань.

Ключові слова: ESG-принципи, зелений банкінг, зелені фінанси, міжнародний банківський бізнес, міжнародні стандарти, екологія.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ	
«ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ	
1.1 Теоретичні основи, принципи та значення «зеленого банкінгу».....	6
1.2 Еволюція «зеленого-банкінгу» у світовій та вітчизняній практиці...9	
1.3 Особливості практичної реалізації ESG-банкінгу в світі.....	16
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ В УКРАЇНІ.....	27
2.1 Реалізація «зеленого» банкінгу в Україні.....	27
2.2. Перспективи долучення українських банків до ESG-ініціативи.....	32
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	49
ДОДАТКИ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Багатогранність сучасного міжнародного банківського бізнесу, у зв'язку з впливом людини на природу, що посилюється, разом із збільшенням частки промисловості в економічній сфері, а також промисловою революцією. Саме тому актуальним науково-прикладним завданням є дослідження ролі банків у процесі «озеленіння» нашої планети, через функціонал «зеленого банкінгу» та ESG-принципів.

Мета роботи полягає у дослідженні впливу ESG-банкінгу на світову економіко-екологічну політику.

Досягнення мети обумовлюється такими цілями:

- дослідити теоретичні основи «зеленого банкінгу» в світі та в Україні;
- визначити практичну роль ESG-банкінгу в світі;
- проаналізувати реалізацію «зеленого банкінгу» в Україні.

Об'єктом дослідження є практика діяльності міжнародного банківського бізнесу в частині реалізації «зеленого банкінгу».

Предмет дослідження – науково-теоретичні та організаційно-методичні положення реалізації ESG-принципів в банківській установі в умовах інтернаціоналізації банківської справи.

Для розв'язання поставленої мети та завдань у роботі використаний значний спектр наукових *методів*, зокрема: аналіз і синтез, узагальнення, графічно-аналітичний метод, системний підхід – для аналізу практики реалізації ESG-принципів в сучасних банках.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Результати дослідження дають можливість розглянути зелені кредити, які надають банківські установи, проаналізувати ефективні методи їх оцінки та управління. Це може бути корисно для дослідження ефективності зеленої енергетики, соціального ефекту та прогнозування можливих ризиків, що можуть виникнути в майбутньому. Отримані результати також мають практичну значущість, оскільки вони можуть бути використані банківськими установами

для поліпшення своєї діяльності та активізації діяльності з надання зелених кредитів. Наприклад, банки можуть використовувати рекомендації дослідження для покращення своєї діяльності з кредитування екологічних проєктів та встановлювати краще регулювання за екологією нашої країни, адже "зелені" фінанси мають пройти ще дуже великий шлях до успіху.

Інформаційна база дослідження. Джерела інформації, які були використані для проведення дослідження включають: закони та нормативно-правові акти, які регулюють діяльність банків; фінансові звіти банків, які містять інформацію про стан фінансових показників та ризиків, що можуть впливати на діяльність банку; наукові та прикладні дослідження, публікації в періодичних виданнях та на веб-ресурсах, які стосуються різних аспектів діяльності банків та управління фінансовими ризиками; аналітичні звіти, прогнози та статистичні дані від провідних аналітичних агентств та інститутів, що досліджують ситуацію на ринку банківських послуг та прогнозують подальші тенденції.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ

1.1 Теоретичні основи, принципи та значення «зеленого банкінгу»

Близькість понять «економіка» та «екологія» видно вже в назвах цих галузей знання. Економіка є сукупністю усіх виробничих відносин певного суспільства, є його економічним базисом. Економіка є народним господарством країни або його частиною, що включає певні галузі та види виробництва. Екологія ж є наукою про відносини тваринних та рослинних організмів і утворених ними угруповань між собою та навколишнім середовищем [1].

Вже у XX столітті, у зв'язку з впливом людини на природу, що посилювався, разом із збільшенням частки промисловості в економічній сфері, а також промисловою революцією, екологія набула особливого значення для людства саме як наукова основа раціонального природокористування та охорони живих організмів. З 70-х років двадцятого століття вона набуває більш значного розвитку, розпадаючись на низку наукових дисциплін та галузей, інколи далеких від початкового розуміння науки «екологія» як біологічної науки: медична, промислова чи інженерна, соціальна екологія та інші [1].

Довгий час людство відчувало себе «підкорювачем природи». Після становлення промислової революції сформувалася модель екстенсивного розвитку (Екстенсивний розвиток - один із способів збільшення обсягів виробленої продукції. Передбачає кількісний приріст всіх факторів виробництва, насамперед зростання трудових ресурсів, за незмінного якісного рівня технічної основи виробництва та інших факторів [2]) економіки країн світу. Що спричинило збільшення масштабів залучення природних ресурсів одразу у декількох сферах економіки: у розширення промислової діяльності; у побудову більшої кількості транспортних комунікацій; у покращенні якості

житлово-побутової сфери. Починаючи з середини 20 століття мало тенденцію до різкого зростання господарське навантаження на природні комплекси. Через це перед людством із усією гостротою постало питання, щодо охорони навколишнього середовища від надмірного антропогенного преса (Антропогенний прес - тиск, що чиниться діяльністю людей на природні системи різних рівнів, що призводить до значних (іноді необоротних) порушень природної (екологічної) рівноваги [2]).

Проблеми екології були та є актуальними для всього людства. Ще з початку минулого століття почали з'являтися перші програми, спрямовані на захист навколишнього середовища. Наприклад: у 1948 році з ініціативи Джуліана Хакслі та очолюваного ним ЮНЕСКО було створено Міжнародний союз охорони природи, який вивів природоохоронну діяльність на міжнародний рівень. У 1961 році було засновано Всесвітній фонд дикої природи. Також були створені й інші великі природоохоронні організації- Товариство дикої природи (1935) та організація захисту прав тварин «Friends of Animals» (1957). Проте вже до кінця минулого століття людству стало ясно, що потрібні більш радикальні та ефективні заходи. Останні десятиліття людство усвідомило небезпеку актуальної екологічної ситуації у світі та розпочало активну боротьбу за захист та відновлення природи [3].

Саме тому 21 січня 2020 року у швейцарському місті Давосі розпочав роботу Всесвітній економічний форум, головна тема якого – «Зацікавлені сторони за згуртований та стійкий світ». Учасники обговорили подолання проблем у галузі клімату, навколишнього середовища, перетворення економіки та промисловості, спрямоване на досягнення більш стійких бізнес-моделей [4].

На Всесвітньому економічному форумі була представлена доповідь ООН World Economic Situation and Prospects 2020 «Світове економічне становище та перспективи до 2030 року», в якій було зазначено необхідність зробити більш масштабні зміни в енергетичній сфері для досягнення цілей у сфері зміни клімату. У доповіді наголошується на тому, що на енергетичний сектор зараз припадає три чверті глобальних викидів парникових газів. Головний спосіб

запобігання зростанню обсягів викидів – зміна структури енергоспоживання, зі збільшенням частки відновлюваних джерел енергії. У доповіді також міститься попередження про те, що поточні політичні рішення часто є недалекоглядними і що терміновість переходу до екологічних та відновлюваних енергоносіїв, як і раніше, недооцінюється [4].

До відновлюваних джерел енергії належать періодичні або сталі потоки енергії, що розповсюджуються в природі і обмежені лише стабільністю Землі як космопланетарного елемента: променева енергія Сонця, вітер, гідроенергія, природна теплова енергія, тощо.

У виступі президента Європейської комісії Урсули фон дер Лейєн поряд із загальнополітичними темами також звучали питання кліматичного розвитку. Вона згадала інвестиційний план сталого розвитку Європейського союзу «European Green Deal's Investment Plan», згідно з яким Європейський союз має стати першим кліматично-нейтральним регіоном до 2050 року. Вона також закликала світову спільноту створити умови, в яких усі країни отримають рівні можливості щодо переходу до зелених технологій [4].

Однією із актуальних тем перемовин стали ESG-принципи. ESG-принципи - принципи діяльності компанії, засновані на захисті довкілля, створення сприятливих соціальних умов, сумлінному відношенні зі співробітниками і клієнтами, належному корпоративному управлінні. У сучасному вигляді ESG-принципи вперше були сформовані колишнім генеральним секретарем ООН Кофі Аннаном у 2004 році. У своєму зверненні «Who Cares Wins» він запропонував управлінцям великих світових компаній під егідою МВФ включити дані принципи до своїх стратегій, насамперед для боротьби зі зміною клімату [5].

Абревіатура ESG розшифровується як «екологія, соціальна політика та корпоративне управління». У більш широкому значенні - це сталий розвиток комерційної діяльності, що будується на наступних принципах:

- відповідальне ставлення до довкілля (англ., *E - environment*);

- велика соціальна відповідальність (англ., *S - social*);
- висока якість корпоративного управління (англ., *G - governance*) [5].

Бізнес, що претендує на високу ESG-оцінку, має відповідати усім стандартам розвитку у трьох категоріях: соціальній, управлінській та екологічній [5]. Екологічні принципи мають визначати: наскільки дана компанія дбає про навколишнє середовище і яким чином намагається скоротити збитки, які завдаються екології [5].

Соціальні принципи мають показувати ставлення компанії до персоналу, клієнтів, партнерів, постачальників та споживачів. Щоб відповідати цим стандартам, бізнес повинен працювати над якістю умов праці, стежити за гендерним балансом чи інвестувати у соціальні, або екологічні, проекти [5].

Управлінські принципи торкаються, у першу чергу, якості управління компаніями: зарплати менеджменту, здорову обстановку в офісах, прозорість звітності, відносини з акціонерами, антикорупційні заходи [5].

1.2. Еволюція «зеленого» банкінгу у світовій та вітчизняній практиці

Отже, у сучасній економічній системі все більшого значення набувають соціальні та екологічні питання. Впровадження тих чи інших рішень економічної політики має відбуватися з урахуванням виконання цілей сталого розвитку. Фінансова система, одним із завдань якої є ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, відіграє значну роль у цьому процесі. Банки і небанківські кредитно-фінансові інститути мають високий рівень інвестиційного потенціалу для фінансування екологічних та соціальних проектів. Оскільки зелене фінансування є відносно новим видом діяльності для банків та фінансових компаній, монетарні

регулятори та наднаціональні фінансові інститути та організації знаходяться лише у процесі створення єдиних норм, правил та рекомендацій у цій галузі.

«Зелені» облігації можна використовувати для мобілізації додаткових ресурсів, потрібних для переходу до низьковуглецевої та гнучкої економіки – так вони стануть важливим джерелом фінансування «зелених» інвестицій. «Зелені» та «кліматичні» облігації подібні до звичайних облігацій, але дохід за ними використовується виключно для «зелених» інвестицій: у чисті/відновлювані джерела енергії, енергетичну ефективність, зменшення рівня забруднення повітря, води та ґрунту, переробку відходів і керування ними, а також у чистий транспорт.

Підтверджено позитивний зв'язок між відповідальним інвестуванням та прибутковістю цінних паперів. В 2020 році обсяг інвестицій в ESG-фонди перевищив 50 мільярдів доларів США, що в 2 рази більше, ніж у 2019 році. Це свідчить про збільшення міжнародних активів, спрямованих на реалізацію стратегій стійкого інвестування. За прогнозами експертів, ESG-активи складатимуть 140,5 трильйонів доларів США до 2025 року (рисунок 1.1) [6].

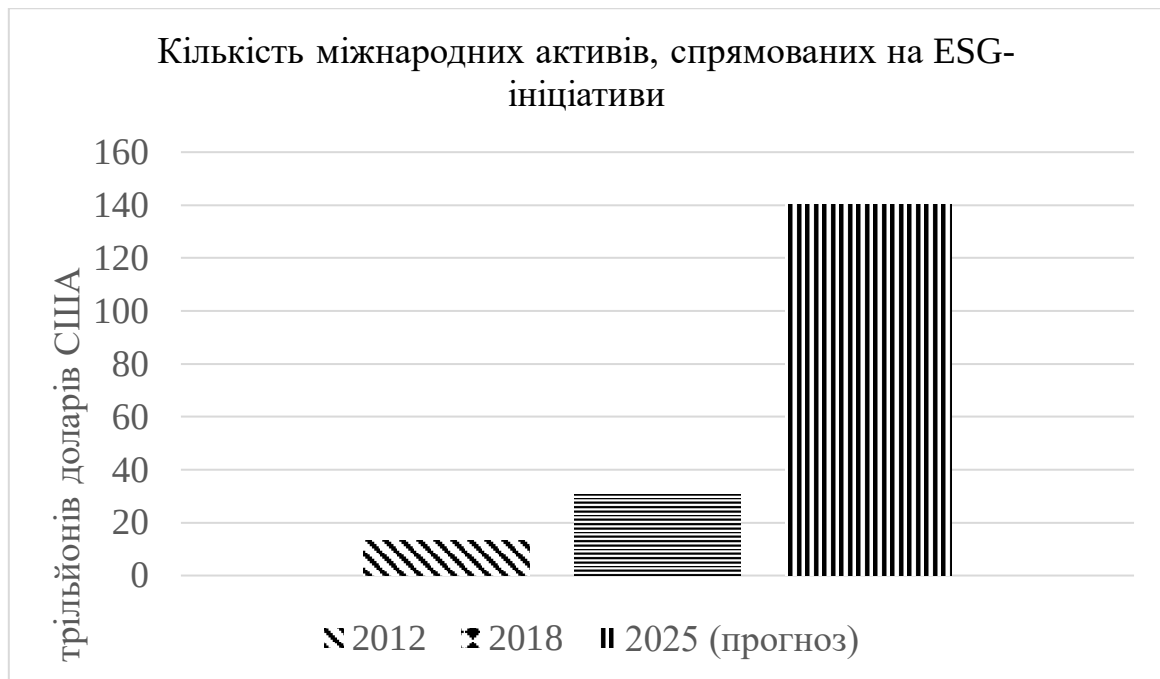

Рисунок 1.1. Збільшення міжнародних активів, пов'язаних із ESG-проєктами

Побудовано на основі [6]

До проєктів відповідального фінансування залучаються й банки. Банки враховують ESG-рейтинг під час видачі кредитів. Наприклад, Ощадбанк видав кредит інвестиційної компанії АФК «Система» у листопаді 2020 року, при цьому процентна ставка за кредитом була прив'язана до виконання вимог щодо екологічної політики та відповідального інвестування [7].

У сучасній літературі можна зустріти різні визначення зеленого фінансування. Так, (Програма UNEP – це міжурядова програма, створена з ініціативи Стокгольмської конференції ООН з довкілля (1972) і рішення Генеральної Асамблеї ООН (1973). Програма спрямована на вирішення найгостріших проблем сучасної екологічної кризи (опустелювання, деградації ґрунтів, погіршення якості і зменшення кількості прісних вод, забруднення Світового океану [8]), метою зеленого фінансування є «збільшення рівня фінансових потоків (банківського, мікрокредитного, страхового та інвестиційного) з державного, приватного та некомерційного секторів на пріоритети сталого розвитку». Важливою складовою цього процесу є контроль

соціальних та екологічних ризиків, отримання відповідної комерційної вигоди за одночасного позитивного впливу на навколишнє середовище [8].

Вважаємо, що найбільш розповсюджене визначення «зелений» банкінг – це діяльність банку, що спрямована на перерозподіл грошових ресурсів та фінансування проектів із захисту навколишнього середовища та у соціальній сфері [2].

Асоціація банків Індії, своєю чергою, визначає зелений банкінг як «діяльність звичайного банку, який у своїй діяльності враховує соціальні та екологічні чинники з метою захисту довкілля».

В даний час можна зустріти наступні визначення поняття «зелений банкінг» (таблиця 1.1).

У 2017 році Європейська комісія випустила звіт «Визначення «зелений» у контексті зелених фінансів», в якому детально представлено підходи щодо вимог до інструментів зеленого фінансування, розуміння зелених активів та зеленої діяльності, виходячи з існуючих концепцій та методологій.

Таблиця 1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «зелений» банкінг

Raad Mozib Lalon [11]	«Зелений» банкінг – будь-яка форма банківської справи, від якої країна та нація отримує екологічні вигоди. Традиційний банк стає «зеленим» банком, спрямовуючи свої операції у поліпшення довкілля. «Зелений» банкінг також включає розробку інклюзивних банківських стратегій, які забезпечать економічний розвиток та екологічний ефект
Sarita Bahl [12]	«Зелений» банкінг – новий стратегічний імператив, у рамках якого відбувається розвиток еколого орієнтованих (eco-friendly) банківських операцій, спрямованих на захист довкілля
Hardeep Singh, Bikram Pal Singh [13]	«Зелений» банкінг як концепція – проактивне та «розумне» мислення (smart thinking), засноване на розумінні того, що сьогоденні дії з охорони навколишнього середовища можуть принести користь нашим майбутнім поколінням
Neeru Kapoor, Meenu Jaitly, Rishi Gupta [14]	«Зелений» банкінг – поєднання операційних покращень, технологій та звичок клієнтів у банківському бізнесі, спрямоване на підвищення дбайливого ставлення до навколишнього середовища та зменшення вуглецевого сліду
Broto Rauth Bhardwaj, Aarushi Malhotra [15]	«Зелений» банкінг – інноваційна стратегія банку, заснована на впровадженні технологій, процесів та продуктів, що призводять до суттєвого скорочення вуглецевого сліду, а також сприяють сталому розвитку банківського бізнесу.
Mark G. Dotzour, Sunshine Manning [16]	«Зелений» банкінг – модель банківської діяльності, яка створює можливості для пом'якшення негативного впливу на місце існування людини, а також дозволяє приватному сектору стати економічним бенефіціаром природоохоронної діяльності
Дослідницька група G20 з екологічного фінансування [17]	«Зелений» банкінг - інвестиції, які сприяють отриманню екологічних вигод у більш широкому розумінні розвитку стійкості навколишнього середовища. Зелені фінанси також передбачають зусилля з обліку екологічних факторів та коригування сприйняття ризиків з метою збільшення екологічно чистих інвестицій та скорочення обсягу фінансування, що завдає шкоди навколишньому середовищу.
Експерти Інституту вищого навчання в Індії [7]	До зеленого банкінгу можна віднести процеси та продукти, які роблять банківську діяльність стійкою в економічному та екологічному сенсі. При цьому оцінка рівня розвитку зеленого банкінгу може будуватися на основі застосування «Сітки зрілості зеленого менеджменту / управління».

Складено автором за [11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 7]

У звіті також піднімаються питання взаємозв'язку екологічних (зелених), економічних та стійких фінансів, при цьому автори дослідження підкреслюють, що для сучасних інвесторів важливо враховувати не лише вплив проекту на довкілля, але також оцінювати соціальні та управлінські ефекти (рисунок 1.2).

Тому, це вимагає більш комплексного підходу оцінки проекту, виходячи з принципів стійкості [9].

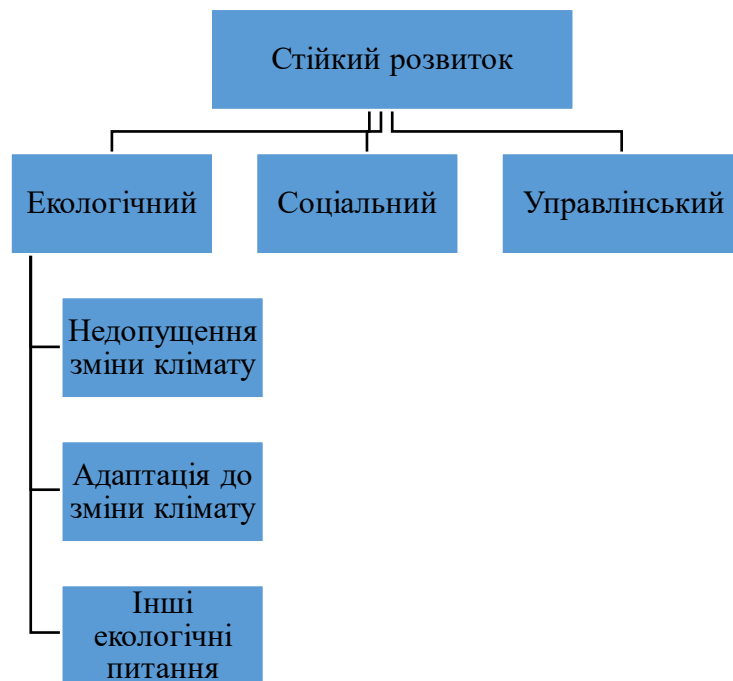

Рисунок 1.2. Методика ESG, а також необхідні для інвестицій шляхи розвитку

Складено автором на основі [10]

Оцінка успіхів банку у зеленому менеджменті в цьому випадку проводиться на основі опитування та розрахунку зелених індексів у розбивці за підрозділами банку, після чого проводиться відображення зеленого зростання відділень банку та всього банку загалом у вигляді таблиці.

У першій стадії «Невизначеність» банк чи його підрозділи немає точного уявлення, що таке зелений банкінг, не знаються на зелених продуктах і послугах.

На стадії «Пробудження» банк уже розуміє цінність зеленого менеджменту, але не готовий витратити на «зелені» заходи фінансових та тимчасових ресурсів. На третій стадії вже здійснюються певні кроки щодо запровадження зелених ініціатив у внутрішні процеси банку. На стадії «Мудрість» продовжується подальший розвиток зеленого банкінгу. Зрештою, на заключному етапі «Визначеність» зелений банкінг стає важливою частиною

стратегії банку, при цьому екологічні аспекти постійно враховуються після прийняття рішень [7].

Водночас у програмі UNEP-FI (Фінансова ініціатива Програми ООН з навколишнього середовища) наголошується, що стійкий банк враховує, який вплив мають його операції, дії та послуги на поточне та майбутні покоління. Стійкий банк будує свою діяльність як суб'єкт господарювання на основі принципів стійкості, що включає скорочення споживання електроенергії, зниження відходів, розвиток електронного документообігу, створення сприятливих умов праці, проведення заходів у соціальній сфері та інших.

Друга важлива роль у реалізації стратегії стійкості банку реалізується у його функціонуванні як фінансового посередника шляхом проведення оцінки проектів на відповідність екологічним та соціальним стандартам та застосування спеціальних інструментів, таких як зелені кредити, екологічні та соціальні облігації, онлайнбанкінг та інші продукти.

З огляду на вищенаведені визначення, стійкий банкінг - ширше поняття проти зеленого банкінгу, оскільки крім екологічних аспектів включає інші напрями, зокрема соціальні та економічні, які сприяють досягненню цілей сталого розвитку.

Екологічний менеджмент у комерційному банку є виробленням стратегії, прийняття комплексу рішень та їх впровадження у сфері зеленого банкінгу. Через відсутність єдиної термінології іноді ставиться рівність між екологічним менеджментом, зеленим та стійким банкінгом, тобто дані дефініції використовуються як синоніми [17].

Щодо стадії розвитку сталого банкінгу, то експерт у галузі фінансів та стійкості Марсель Джукен пропонує наступні етапи розвитку банків у сфері стійкості:

- оборонний банкінг. На даному етапі банки не зацікавлені у розвитку зеленого спрямування і навіть, навпаки, намагаються його виключити зі своєї діяльності, оскільки це пов'язано з додатковими витратами;

- превентивний банкінг. На цьому етапі фінансові організації змушені впроваджувати екологічні аспекти та ризик-менеджмент у свою операційну діяльність під тиском держави та громадськості;

- наступальний банкінг. На цьому етапі банк не тільки розвиває свою діяльність як звичайної юридичної особи з урахуванням екологічних та соціальних аспектів, але також активно впроваджує різного роду зелені інструменти фінансування, а результати діяльності у сфері екологічного та соціального банкінгу публікуються у вигляді щорічних звітів;

- стійкий банкінг. Це найпросунутіша стадія, коли вся діяльність банку як юридичної особи та фінансової установи відповідає цілям сталого розвитку. Пріоритетом є не отримання максимального прибутку, а максимізація корисності банку як сталого інституту [18].

Ми можемо стверджувати, що аналіз теоретичних основ «зеленого банкінгу» дозволив нам встановити сутність і мету формування системи ESG-принципів у банківській діяльності в сучасному світі. На підставі аналізу та узагальнення позицій зарубіжних дослідників на економічну природу та визначення «зеленого банкінгу» було продемонстровано відсутність єдиної теорії щодо його сутності. Однак було доведено, що головною метою запровадження «зеленого банкінгу» в світі постає проблема мінімізації ризиків, пов'язаних із негативними наслідками людської діяльності для оточуючого світу.

1.3 Особливості практичної реалізації ESG-банкінгу в світі

Одним із найпоширеніших інструментів зеленого фінансування є кліматичні або екологічні/зелені облігації. При випуску даних цінних паперів крім таких показників, як купонний дохід, вартість, терміни звернення, також враховується екологічна оцінка проекту [19].

Першим емітентом такого роду облігацій став Міжнародний банк реконструкції та розвитку у 2007 році. Згодом емітентами екологічних облігацій стали виступати комерційні та некомерційні компанії, держави, міжнародні організації [19].

Для уніфікації та стандартизації випуску кліматичних облігацій у 2009 році було створено організацію «Ініціатива кліматичних облігацій» (Climate Bond Initiative). Якщо спочатку випуск кліматичних облігацій був спрямований на фінансування проектів, пов'язаних із зміною клімату, то згодом цей перелік було розширено та став включати різноманітні екологічні проекти [20]. Як бачимо з таблиці 1.2, ринок зелених облігацій стрімко зростає (таблиця 1.2, рис.1.3).

Таблиця 1.2. Рейтинг країн за обсягом ESG-інвестицій за 2020-2021 роки

Побудовано автором за [22]

Запозичення	2019 рік (доларів США)	2020 рік (доларів США)	Зміни (доларів США)	Зміни (%)
«Зелені» облігації	271,1 мільярдів	305,3 мільярдів	34,2 мільярдів	12,6%
Облігації сталого розвитку	37,9 мільярдів	68,7 мільярдів	30,8 мільярдів	81,1%
Соціальні облігації	18 мільярдів	147,7 мільярдів	129,7 мільярдів	720,3%
«Зелені» кредити	93,4 мільярдів	80,3 мільярдів	13 мільярдів	14%
ESG-орієнтовані кредити	140,1 мільярдів	119,5 мільярдів	20,6 мільярдів	14,7%
ESG-орієнтовані облігації	5 мільярдів	10,6 мільярдів	5,6 мільярдів	112,5%
Разом	565,5 мільярдів	732,1 мільярдів	166,6 мільярдів	29,5%

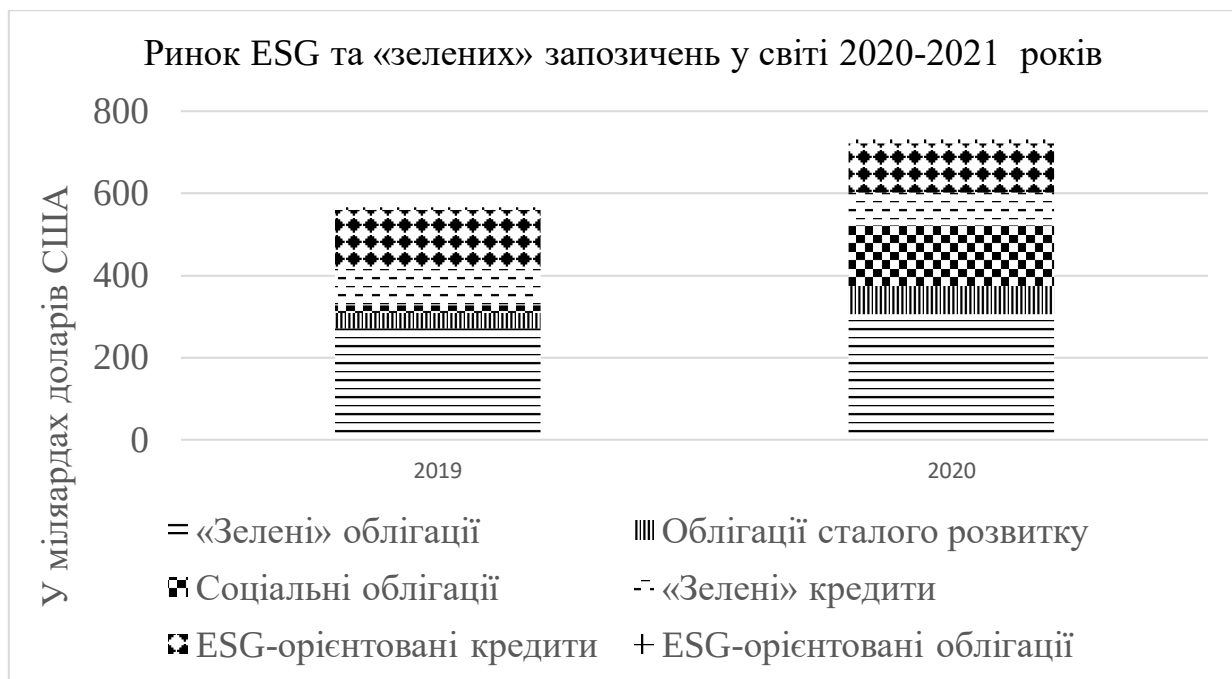

Рисунок 1.3. Ринок ESG та «зелених» запозичень у світі за 2020-2021 років

Побудовано автором на основі [22]

Якщо у 2016 році його обсяг оцінювався у 81,6 мільярдів доларів США, то у 2019 році він досяг 257,7 мільярдів доларів США. Потрібно зазначити, що активне зростання зеленого ринку почалося з 2015 року. Згідно зі звітом міжнародної організації Climate Bonds Initiative, на кінець III кварталу 2020 року загальний обсяг зелених випусків накопиченим підсумком становив 948 мільярдів доларів, з яких 194 мільярдів доларів припало на перші три квартали 2020 року. До кінця 2022 обсяг ринку може перетнути поріг у 1 трильйон доларів. Серед сфер фінансування зелених облігацій можна виділити транспорт, сільське та лісове господарство, будівництво та промисловість, контроль та переробку відходів, енергетику, водні ресурси та мультисектор. Зелені облігації вважаються досить низькоризикованим фінансовим інструментом, який має попит серед інституційних інвесторів, таких як банки, пенсійні фонди, інвестиційні компанії. Переваги зелених облігацій у порівнянні зі звичайними борговими інструментами сприяють їхньому активному впровадженню [19].

Особливо це добре видно у країнах Північної Європи, які у 2019 році займали 7% світового та 19% європейського ринку зелених облігацій. Серед найпопулярніших сфер інвестування можна назвати проекти, створені задля розвитку альтернативних джерел енергії, низьковуглецевий транспорт, енергоефективність (таблиця 1.3) [23].

Таблиця 1.3. Топ країн за обсягом, емісії зелених облігацій за 2020 рік

Країна	Об'єм за 2020 рік (у мільярдів доларів)	Накопичений підсумок (у мільярдів доларів)
США	31	190
Німеччина	21	73
Франція	17	105
Нідерланди	14	49
Китай	11	130
Іспанія	8	30
Швеція	7	34
Японія	6	25
Канада	5	29
Норвегія	4,5	20
Чилі	4	9
Великобританія	3,5	10
Португалія	3	5
Італія	2,5	15
Сінгапур	2	9
Південна Корея	1	5
Інші	16	115

Побудовано автором за [21]

Другим інструментом зеленого фінансування є зелені інвестиційні рахунки та зелені інвестиційні портфелі. Наприклад, у 2015 році Народний банк Китаю (People's Bank of China) випустив Каталог затверджених проектів зелених облігацій (Green Bond Endorsed Project Catalog). У каталозі вказується інформація про зелені облігації фінансових інститутів. Цілі випуску зелених облігацій повинні відповідати одному з наступних напрямків: економія енергоспоживання, запобігання забруднення навколишнього середовища та його контроль, чистий транспорт, адаптація до кліматичних змін, виробництво чистої

енергії, запобігання шкідливому впливу на екологію та переробку відходів. Також Комісія з регулювання банківського та страхового секторів Китаю (China Banking and Insurance Regulatory Commission) випустила керівництво із зеленого кредитування у 2012 році та статистичні форми із зелених кредитів у 2013 році. З метою подальшого розвитку ринку зелених фінансів у 2017 році регулятором було прийнято «Посібник з оцінки та сертифікації зелених облігацій». У цьому документі встановлюються вимоги до організацій, які проводять сертифікацію облігацій, а також вимоги щодо оцінки проекту перед випуском облігацій та в період його реалізації [23].

Якщо розглядати досвід розвитку сфери зелених фінансів у межах окремих країн Європейського Союзу, можна виділити Нідерланди, де з 1995 року діє законодавство у сфері зелених кредитів. З 2016 року у країні затверджено норми щодо зеленої іпотеки. В рамках цього проекту покупці нерухомості отримують спеціальні сертифікати на придбання та модернізацію житла. За допомогою сертифікатів можна отримати позику на більш пільгових умовах. Цікавим є також досвід Японії, де відсутня таксономія або чітке визначення стійких фінансів. Водночас у цій країні діє Посібник із зелених облігацій, випуск яких відбувається за допомогою Міністерства навколишнього середовища Японії [24].

Розглянемо досвід застосування ESG-стратегії на прикладі однієї компанії. За основу візьмемо велику міжнародну компанію IBM, яка також представлена й в Україні. International Business Machines Corporation є одним з найбільших в світі виробників комп'ютерів і програмного забезпечення для них. Центральний офіс компанії знаходиться в США, проте її представники працюють більш ніж в 170 країнах світу, а загальний штат складає 330 000 співробітників.

Як великі міжнародні компанії в сучасних умовах підходять до питання стійкості. Слід зауважити, що компанія IBM поважно ставиться до ESG-принципів. Однак, для менших компаній в досвіді IBM важливі не масштаби, а підхід.

Дотримання ESG-принципів у сфері екології, соціальної та медичної сфери на прикладі міжнародної компанії IBM.

Останнім часом спостерігається проникнення ESG ініціатив у сектор фінтеху. Деякі банки та фінансові інституції пропонують спеціальні додатки та інструменти, які допомагають інвесторам працювати на ринку сталого фінансування. Наприклад, IMP+ACT Альянс (IMP+ACT Alliance) запустив спеціальний додаток IMP+ACT Classification System (ICS), який дозволяє менеджерам з управління активами самостійно формувати звіти з класифікації та управління ESG-факторами, реалізовувати стратегії зниження фінансових ризиків та сприяти досягненню цілей сталого розвитку ООН. Завдяки даній інноваційній розробці передбачається налагодити взаємодію між різними учасниками фінансового ринку в галузі посилення контролю за соціальними, екологічними та управлінськими ризиками. Стратегічними партнерами для просування цього продукту були City of London Corporation, Deutsche Bank, Bridges Insights та інші компанії. Цей додаток може зацікавити як інвесторів, які хочуть зробити свій портфель стійкішим, так і інвесторів, які хочуть підвищити прибутковість інвестиційного портфеля за рахунок вкладення ресурсів у компанії, що реалізують більш ефективні проекти з екологічною та/або соціальною компонентою [25].

Ще однією організацією у сфері сталого фінтеху є данська компанія Matter, яка спільно з пенсійними фондами та іншими інститутами управління активами пропонує розподіляти кошти в стійкі інвестиції. У 2019 році фінтех-компанією було укладено угоду із пенсійним фондом AP Pension. Кошти з цього фонду розподіляються за SEG-напрямами. Портфель формується на основі інноваційної експертизи бази даних ресурсами Matter, а страхувальники можуть за допомогою спеціального додатка подивитися, як їх заощадження впливають на екологічні фактори стійкості (виробництво зеленої енергії, зниження викидів вуглецевих газів та ін.). Також за допомогою програми Matter клієнти можуть ознайомитися з інформацією про види страхування, які вони оформили, доходністю заощаджень та напрямками інвестування коштів [25].

Таким чином, у світовій практиці спостерігається поступове зростання інтересу до інструментів зеленого інвестування (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4. Зелені банківські інструменти у розрізі країн світу

Країна	«Зелені» гранти	Гарантії повернення частини коштів з «зелених проектів»	«Зелені» кредити	«Зелені» акції
Ангола	+	-	+	-
Бенін	-	+	+	+
Бразилія	-	-	+	-
Камбоджа	-	+	+	+
Чилі	-	+	+	+
Індонезія	+	-	+	+
Казахстан	-	-	+	+
Республіка Корея	+	+	+	+
Киргизька республіка	+	-	-	-
Мексика	+	+	+	-
Монголія	+	-	+	-
Португалія	-	+	+	+
Руанда	+	+	+	+
Уганда	+	+	+	+
Україна	-	-	+	-
США	+	+	+	+
В'єтнам	+	-	-	-
Замбія	+	+	+	+

Побудовано автором за [26]

Більше того, в умовах активних процесів у галузі цифровізації економіки відбувається зрощування інформаційних продуктів та класичних інструментів зеленого банкінгу. Тим не менш, багато фінансових інститутів тільки починають знайомитися з можливостями сталого/екологічного менеджменту та існуючими екологічними інструментами. У зв'язку з цим вироблення єдиних принципів, стандартів і правил роботи в галузі зеленого фінансування та екологічного менеджменту в банках на національному та міжнародному рівні матиме вирішальне значення для розвитку цього напрямку.

Одним з основних та загальноприйнятих стандартів у галузі зеленого фінансування є Принципи екватора (далі ПЕ), які є зведенням рекомендацій з управління екологічними та соціальними ризиками при проектному фінансуванні та кредитуванні. ПЕ можуть застосовуватися для проектного фінансування (вартість 10 мільйонів доларів США та вище), консультаційних послуг у галузі проектного фінансування (вартість 10 мільйонів доларів США та вище), проектно-цільових корпоративних кредитів, бридж-кредитів та проектно-орієнтованому рефінансуванні. В основі цих принципів покладено стандарти, розроблені Міжнародною фінансовою корпорацією (далі– МФК) у сфері екологічної та соціальної стійкості. Самі ж принципи вперше було опубліковано та підписано десятима великими банками у 2003 році. Після цього вони кілька разів переглядалися [27].

Останнє, четверте оновлення було здійснено в листопаді 2019 року і стало обов'язковим для всіх організацій, що наслідують ці принципи, з 1 жовтня 2020 року. В даний час 116 фінансових інститутів з 37 країн офіційно адаптували ПЕ у своїй діяльності (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5 Фінансові інститути, які перші адаптували принципи екватора у свою діяльність

Країна	Фінансова установа
Франція	Credit Lyonnais (Calyon)
Німеччина	WestLB
Німеччина	HypoVereinsbank(Unicredit)
США	Citigroup
Нідерланди	ABN AMRO
Нідерланди	Rabobank
Великобританія	Barclays
Великобританія	Royal Bank of Scotland
Швейцарія	Credit Suisse
Австралія	Westpac

Побудовано автором за [25]

Якщо спочатку ці принципи впровадили банки з розвинених країн то нині ними керуються також фінансові установи з країн Африки, Китаю, Сінгапуру,

Тайваню, Індії, Південної Кореї, країн Латинської Америки. Банки країн Східної Європи та СНД поки що не виявили інтересу до цієї ініціативи [27].

Банківські та інші фінансові установи, які запровадили принципи екватора, при фінансуванні проектів мають визначити їх категорію. Існують три основні категорії проектів:

Категорія А – проекти з потенційно високими екологічними та соціальними ризиками та/або негативними наслідками, які є незворотними.

Категорія В – проекти з потенційно обмеженими екологічними та соціальними ризиками та/або негативними наслідками, які є локальними, легко оборотними.

Категорія С – проекти з незначними соціальними та екологічними ризиками та мінімальними негативними наслідками або без них. Залежно від цього до якої категорії віднесений той чи інший проект, здійснюється подальша з нею робота [27].

Принципи екватора є міжнародною ініціативою, яка стала привабливою для низки великих фінансових інститутів. Проте сфера їхнього застосування - це досить великі проекти. У той же час повсякденна робота банку в ідеалі також повинна мати стійкі характеристики та бути спрямована на мінімізацію можливих екологічних та соціальних ризиків [27].

На жаль, на сьогодні жоден український банк не приєднався ані до принципів екватора, ані до принципів відповідального інвестування, хоча деякі українські банки декларують корпоративно-соціальну відповідальність як основну місію банку [31].

У цьому напрямку доцільно розглянути досвід регуляторів Європейського Союзу, які в останні роки реалізували низку кроків щодо посилення вектора сталого розвитку фінансових інституцій. Крім описаних раніше ініціатив, Європейською службою банківського нагляду (ЄСБН) у грудні 2019 року було прийнято План дій зі стійких фінансів (EBA Action Plan on Sustainable Finance). Основними цілями цього документа є:

- удосконалення регуляторної бази для стимулювання фінансових інститутів розвиватися відповідно до принципів стійкості;
- включення положень стійкості до стратегії розвитку та ризик-менеджменту фінансових установ;
- надання регулюючим органам необхідного набору інструментів для моніторингу та оцінки соціальних, управлінських та екологічних ризиків, з якими можуть зіткнутися фінансові інституції [28].

У Плані дій ЄСБН містяться не лише основні напрямки роботи в галузі стійких фінансів, його повноваження в рамках чинних законодавчих рамок, але й план прийняття регуляторних документів із сталого фінансування, що охоплює період з IV кварталу 2019 року до першого півріччя 2025 року. На основі цього документа ЄСБН опублікував Дискусійний документ з управління та нагляду за соціальними, екологічними та управлінськими (далі СЕУ) ризиками для кредитних інститутів та інвестиційних компаній, в якому описується як СЕУ ризики та фактори можуть бути враховані в регуляторній базі [28].

У розвиток Плану дій Європейської комісії з фінансування сталого зростання та діяльності ЄСБН Європейський центральний банк (далі – ЄЦБ) розробив посібник з кліматичних та екологічних ризиків (Guide on climate-related and environmental risks: supervisory expectations relating to risk management and disclosure), остання версія якого була опублікована в листопаді 2020 року. Цей документ носить рекомендаційний характер і описує практики регулювання ризиків, що діє, наводить класифікацію, а також розкриває їх вплив на традиційні банківські ризики. Зокрема, кліматичні та екологічні ризики поділяються на фізичні ризики та ризики переходу.

Фізичний ризик проявляється як негативний фінансовий результат у разі поступової зміни клімату, погіршення якості повітря, води та прояву інших екологічних проблем [29].

У той самий час ризики переходу можуть реалізовуватися як фінансових втрат банку результаті обліку принципів стійкості у економічному розвитку. Це може бути у вигляді репутаційних ризиків, якщо банк продовжує фінансувати

екологічно шкідливі виробництва, чи результаті збільшення частки неплатоспроможних позичальників, які можуть розплачуватися за боргами через зростання витрат за виконання нових екологічних стандартів [29].

У керівництві ЄЦБ детально описуються очікування регулятора щодо управління екологічними та кліматичними ризиками. Зокрема, банкам пропонується враховувати їхній вплив на бізнес-середовище при розробці стратегічних та бізнес-рішень. Також ЄЦБ вважає бажаним визначення відповідальних у сфері управління кліматичними та екологічними ризиками у внутрішній структурі банку, рекомендує банкам збирати дані та формувати спеціальну звітність для оцінки схильності до таких ризиків та інші питання. ЄЦБ зазначає, що банки все ще недостатньо розкривають інформацію щодо кліматичних та екологічних ризиків. У зв'язку з цим регулятор планує більш детально оцінити проблему та продовжити обговорення конкретних заходів у цій галузі з банками у другій половині 2021 року. [29].

У свою чергу, міжнародні принципи відповідального фінансування (principles for responsible investment – PRI) нині застосовують близько 50% всіх інституційних інвесторів у світі. Водночас принципи відповідального банкінгу (Principles for Responsible Banking – PRB) у вересні 2019 року використали у своїй діяльності 130 великих банків, які мали одну третину всіх світових банківських активів [30].

Можемо стверджувати, що у різних країнах розвивається модель «зеленого» банкінгу як необхідного формату соціально орієнтованої банківської діяльності. Прихильність до екологічного мислення стає частиною банківської стратегії та корпоративного управління. У найбільш «просунуті» банки здійснюється облік екологічних факторів при кредитуванні проектів, впроваджуються E&S-критерії в систему управління ризиками. Зарубіжні банки за корпораціями взяли на озброєння практику подання спеціальної звітності з екологічно сталого розвитку, включаючи її до складу корпоративної соціальної звітності.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

2.1 Реалізація «зеленого» банкінгу в Україні

У 2015 році однією з ключових міжнародних подій стало підписання представниками 194 країн Паризької угоди, основна мета якої – не допустити підвищення середньорічної температури більше ніж на 2 °С. Одночасно було створено Green Bank Network – міжнародну мережу «зелених» банків, які фінансують програми, спрямовані на збереження стійкості клімату [28].

Ініціатива «зеленого» банкінгу поступово поширюється і в Україні. Щодо фінансування проєктів енергоефективності та відновлювальної енергетики, то в Україні воно здійснюється за підтримки або міжнародних фінансово-кредитних інституцій, або за підтримки держави. Наприклад, українська програма підвищення енергоефективності (UKEEP), яка діяла з 2007 року по 2016 рік та представляла собою кредитну лінію, розроблену Європейським Банком Реконструкції та Розвитку (ЄБРР) за донорської підтримки, що надавалась Шведським Міжнародним Агентством з Розвитку (SIDA), Європейським Союзом та Австрійським Федеральним Міністерством Фінансів. Програма була розроблена для тих українських приватних компаній у різних секторах економіки, які націлювались на інвестування у проєкти з енергоефективності та відновлювальної енергетики. Банками-партнерами програми UKEEP були: АТ «Укрексімбанк», ПАТ «Кредитпромбанк», ПАТ «Банк Форум», ПАТ «ОТП», ПАТ «Мегабанк» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Протягом цього періоду було реалізовано 133 проєкти, впровадження яких призвело до економії (у перерахунку на поточні ціни на енергоносії) понад 75 мільйонів доларів США на рік та до скорочення викидів CO₂ близько 649 000 тон на рік [28].

На сьогодні в Україні діє «Урядова програма з енергоефективності», що була започаткована у 2016 році та продовжена на 2017 рік. Партнерами у

впровадженні програми стали державні банки – АТ «Ощадбанк», ПАТ «Укргазбанк», АТ «Укресімбанк» і ПАТ «Приватбанк», які за рахунок бюджетних коштів продовжать видачу так званих «теплих» кредитів для ОСББ/ЖБК і для фізичних осіб. Наразі 432,44 мільйонів гривень спрямовано з бюджету на допомогу українцям для утеплення власного житла. Відшкодування, яке надається учасникам програми, становить: 20 % суми кредиту (але не більше 12 тисяч гривень) на придбання негазових/неелектричних котлів для фізичних осіб; 35 % суми кредиту (але не більше 14 тисяч гривень) на придбання енергоефективного обладнання/матеріалів для фізичних осіб; 40 % суми кредиту (але не більше 14 тисяч гривень в розрахунку на одну квартиру) для ОСББ/ЖБК, як юридичних осіб, для загальнобудинкових заходів [29].

Станом на кінець жовтня 2020 року на покращення екології в Україні «працювало» понад 7 мільярдів гривень заощаджень українців, що достатньо для фінансування 215 енергоефективних проектів. А це означає, що щорічні викиди CO₂ скоротяться на більш ніж 255 000 тонн, «зелена» енергетика генеруватиме на 360 мільйонів кВт*год на рік більше чистої електроенергії, що зможе покривати потреби більш ніж 145 000 українських сімей, а альтернативні рішення теплової генерації, які заощаджують природний газ, зможуть забезпечити опалення понад 84 000 домогосподарств (таблиця 2.1, рисунок 2.1). Усього ж з початку 2020 року загальна сума, розміщена клієнтами банку на екодепозитах, збільшилась у 2,5 рази – до 7,1 мільярдів [32]. Протягом 2020 року в «зелену» енергетику в Україні було інвестовано 1,24 мільярдів євро, з них 46 мільйонів євро — у проекти з енергоефективності через програму «теплих кредитів» (35 мільйонів євро кредитів) та енергосервіс (122 договори на суму 11 мільйонів євро) [30].

Таблиця 2.1 Потужність об'єктів відновлюваної електроенергетики в Україні, мВт

Роки	Сонячні електростанції (МВт)	Сонячні електростанції і домогосподарств (МВт)	Вітряні електростанції (МВт)	Гідро електростанції (МВт)	Електростанції на біомасі (МВт)	Електростанції на біогазі і (МВт)	Всього (МВт)
2014	411	-	426	80	35	15	967
2015	432	2	426	87	35	17	999
2016	531	17	438	90	39	20	1135
2017	742	51	465	95	39	34	1426
2018	1388	157	533	99	51	46	2274
2019	4925	553	1170	114	95	86	6943
2020	6094	779	1314	117	109	106	8516

Побудовано автором за [33]

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC) потенціал «зеленого» фінансування в Україні (енергоефективності та «чистої» енергетики) складає 73 мільярдів доларів до 2030 року. Половина цього потенціалу (36 мільярдів доларів), на думку окремих експертів, може бути залучена за рахунок випуску «зелених» облігацій [31].

Рисунок 2.1. Потужність об'єктів відновлюваної електроенергетики в Україні, мвт

Побудовано автором за [33]

За словами глави Держенергоефективності, наразі здійснюється пошук пілотних проектів для випуску «зелених» облігацій. Україна має всі можливості вже найближчим часом запропонувати міжнародній спільноті «зелені» облігації під реалізацію національних проектів у сфері альтернативної енергетики, енергоефективності та інших «зелених» проектів екологічного спрямування. Увага фокусується на муніципальних «зелених» облігаціях, а Держенергоефективності стане відповідальним за їх верифікацію [31].

У липні 2021 року набув чинності Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Законом запроваджуються зелені облігації як окремий підвид цінних паперів та встановлюються правила для учасників відповідного ринку. Згідно до закону: «Зелені облігації - це облігації, проспект (рішення про емісію, а для державних облігацій України - умови розміщення)

яких передбачає (передбачають) використання залучених коштів виключно на фінансування екологічного проекту або окремого його етапу». В свою чергу, Міндовкілья спільно з Держенергоефективності розпочали розробку вторинного законодавства, необхідного для реалізації цього закону [32].

Розроблено проект розпорядження уряду «Про схвалення Концепції впровадження та розвитку ринку „зелених“ облігацій в Україні» — концепцією передбачено механізми, терміни та план дій для формування національної моделі ринку «зелених» облігацій [32].

Також, в липні 2021 року НКЦПФР схвалила «Рекомендації щодо реалізації або фінансування проектів екологічного спрямування шляхом емісії «зелених» облігацій». Згідно з рамковими правилами, кошти будуть використані для дев'яти категорій видатків, включаючи енергоефективність, чисту енергію та адаптацію до змін клімату. У рекомендаціях зазначено, що можливими наслідками випуску «зелених» облігацій є:

- дозвіл на виведення на ринок нового високоефективного та ліквідного активу, що дозволить широкому колу інвесторів отримати доступ до «зелених» інвестицій;
- надасть Єврокомісії доступ до більш широкого кола інвесторів;
- дозволить інвесторам диверсифікувати свій портфель екологічних інвестицій за рахунок високо оцінених ліквідних активів;
- підтвердить прихильність Єврокомісії до сталого фінансування;
- стимулює ринок «зелених» облігацій та стати прикладом для інших емітентів;
- посилить роль ЄС та євро на ринках сталого фінансування [32].

Слід зазначити, щодо використання інвестицій передбачає наступні дії:

а) Процес відбору та оцінки витрат. Інвестиції будуть визначені на основі 37% кліматичних витрат у Планах відновлення та стійкості – «дорожніх карт» витрат у рамках Фонду відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility), які лежать в основі інструменту NextGenerationEU.

b) Управління інвестиціями. У рамках системи випуску «зелених» облігацій NextGenerationEU Єврокомісія відстежуватиме відповідні витрати.

с) Звітування. Єврокомісія використовує два типи звітності, щоб показати, як були витрачені інвестиції та їх вплив на навколишнє середовище [32].

2.2. Перспективи долучення українських банків до ESG-ініціативи

Ініціатива зеленого банкінгу поступово поширюється в Україні. Сума випущених «зелених» облігацій українськими банками за 2020 рік наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 Сума та відсоток випущених «зелених» облігацій державними банками за 2020 рік у мільярдах гривень

Державні банки	Сума випущених «зелених» облігацій у мільярдах гривень	Відсоток від усіх «зелених» облігацій
ПАТ «Приватбанк»	97	28%
АТ «Укргазбанк»	169	50%
АТ «Ощадбанк»	55	16%
ПАТ «Укрексімбанк»	19	6%

Побудовано автором за [33]

Зокрема, в ПАТ«Приватбанку» впроваджено систему електронного документообігу. Завдяки роботі цієї системи та інших електронних систем банківського обслуговування за 2016 рік співробітники банку та його клієнти заощадили понад 473 тон паперу. Також більш як 20 тон паперу щорічно банк заощаджує за рахунок впровадження електронного сервісу надання довідок і

цифрової системи обробки вхідної кореспонденції, яка при надходженні до банку переводиться в електронну форму [33].

На світовому рівні банківським бізнесом приділяється велика увага концепції сталого розвитку, але в Україні дана ніша була до 2013 року вільною. Враховуючи світові тенденції розвитку фінансового сектора та з метою підвищення інвестиційної привабливості ПАТ «Укргазбанк» поставив перед собою амбітне завдання, а саме фінансувати проекти сталого розвитку: енергоефективну модернізацію бізнесу, «зелену» енергетику та захист навколишнього середовища.

Консультантом із «зеленого» фінансування ПАТ «Укргазбанку» є Міжнародна фінансова корпорація (IFC), з якою у 2016 році було підписано договір про співпрацю. Так, в діяльність банку адаптовано, розроблено та впроваджено стратегію екобанкінгу, яка передбачає розробку прибуткових банківських екопродуктів. Співпраця виявилася продуктивною: у 2020 році IFC оголосила ПАТ «Укргазбанк» найкращим банком-емітентом у Східній Європі з підтримки торговельного фінансування, а також планує виділити кредит із подальшою конвертацією цієї позики на частку в капіталі банку [33].

Загалом запровадження «зелених» стандартів дозволило ПАТ «Укргазбанку» минулого року знизити витрати на утримання офісів приблизно на 2 млн. грн. Наприклад, щоб скоротити електроспоживання, у банку замінили освітлення, встановили датчики руху, систему автоматичного вимкнення комп'ютерів, офісної техніки, вентиляції та кондиціювання. В результаті 2020 року ПАТ «Укргазбанк» знизив споживання електроенергії на понад 92 300 кВт*год (і це з урахуванням відкриття нових відділень), що дозволило заощадити 1,6 млн грн. Також банк знизив споживання води на 4% і завдяки підвищенню внутрішньої ресурсоефективності скоротив викиди CO₂ на 9700 тон [33].

Для службових поїздок співробітники банку замовляють електротаксі, а топ-менеджмент «пересадити» на електро- та гібридні автомобілі. На території відділень банк встановив 18 зарядних станцій для електромобілів. Раціональність у транспортних питаннях дозволяє фінустанові заощаджувати

понад 26 000 літрів палива на рік (приблизно мільйон гривень). Це, рівноцінно тому, як прибрати з дороги понад 20 автомобілів [33].

Щоб відповідати міжнародним нормам, у банку створили спеціальний підрозділ екологічних та соціальних ризиків (ESMR), який оцінює проект та ризики, що можуть виникнути під час реалізації проекту. При цьому в політиці екологічної та соціальної відповідальності банку прописано, що він не фінансує найбільш шкідливих видів діяльності, наприклад, виробництва та торгівлі алкоголем, пестицидами або вугільної промисловості [33].

В 2017 році ПАТ «Укргазбанк» стає лідером екобанкінгу в Україні. За підсумками 2017 року екопортфель банку збільшився до 1,9 мільярдів гривень, а на початку 2018 року частка «зелених» кредитів перевищила 15% від розміру кредитного портфеля [33].

При цьому в більшості випадків «зелені» умови були більш привабливими, ніж у інших банків, та й зараз ПАТ «Укргазбанк» продовжує дбати про навколишнє середовище та економію природних ресурсів з точки зору фінансової привабливості для бізнесу та домогосподарств. ПАТ «Укргазбанк» перетворив «зелений» банкінг на свою основну конкурентну перевагу. І «зелена» стратегія виправдала себе: за чотири роки (з 2016 до 2020 років) загальний обсяг профінансованих банком проектів зріс більш ніж у 20 разів – до 29,6 мільярдів гривень [33].

Усього з 2016 до 2020 року «зеленого» банкінгу ПАТ «Укргазбанк» профінансував понад 500 великих екопроектів, за винятком ОСББ – топової позиції у фінансуванні. Серед проектів – і будівництво відновлюваних джерел енергії, та придбання обладнання для них, «енергоефективна» модернізація виробництв та приміщень – заміна обладнання, освітлення, опалення, будівництво житла за екологічними та енергоефективними стандартами, а також проекти, пов'язані із захистом навколишнього середовища. Завдяки всім цим проектам щорічний рівень викидів парникових газів скоротився більш ніж на 1,4 мільйона тон, а щорічна економія природного газу досягла майже 840 мільйонів кубічних метрів [33].

Значна частка належить «зеленій» енергетиці – на реалізацію 171 проекту банк виділив понад 680 мільйонів доларів. Загальна потужність профінансованих ПАТ «Укргазбанк» відновлюваних джерел енергії перевищила 1,1 ГВт – це понад 15% усіх потужностей відновлюваної енергетики в Україні. Кожен шостий мегават, отриманий за «зеленим» тарифом в Україні, профінансований ПАТ «Укргазбанк», і за цим показником банк є безперечним лідером серед інших фінустанов країни [33].

На проєкти з енергозбереження – від заміни освітлення до масштабної модернізації обладнання – ПАТ «Укргазбанк» виділив 6,2 мільярдів гривень, при цьому понад 3 мільярдів гривень пішло на муніципальний та комунальний транспорт: придбання тролейбусів, трамваїв та заміну автобусів на більш екологічні та сучасні [33].

На фінансування проєктів, пов'язаних із захистом навколишнього середовища, зокрема, спрямованих на зменшення викидів, банк виділив понад 4 мільярдів гривень. Підприємства встановлюють фільтраційне обладнання у трубах, через які і відбуваються викиди в атмосферу або злив у загальну каналізацію. Першим таким проєктом стало встановлення фільтрів на заводі «Запоріжсталь» у 2017 році. Внаслідок цього викиди CO₂ знизилися на 20% [33].

Наступним кроком у «зеленому» фінансуванні був розвиток сегмента малого та середнього бізнесу, працювати з яким ПАТ «Укргазбанк» розпочав у 2015 році. Розуміючи важливість малого та середнього бізнесу (МСБ) для економіки країни, ПАТ «Укргазбанк» першим вивів на ринок банківські екопродукти, розроблені з урахуванням специфіки та проблем МСБ. Зокрема, запропонував еконадбавки до депозитних програм: якщо підприємство підтверджувало свою екодіяльність, то отримувало знижену відсоткову ставку за кредитами для впровадження екопроєктів. Крім того, банк бере участь у різних державних та місцевих програмах щодо зменшення суми кредиту або компенсації частини ставки. У Києві за деякими програмами, наприклад, можна отримати компенсацію майже 99% вартості проєкту [33].

Загалом, підтримуючи МСБ, ПАТ «Укргазбанк» профінансував 354 проекти, включаючи проекти «зеленої» енергетики, проекти енергоефективності та сталого розвитку на загальну суму 7,8 мільярдів гривень. Реалізація цих проектів дозволила знизити викиди CO₂ на 335 000 тон на рік, а використання газу скоротити на 177 мільйонів кубічних метрів [33]. Характеристики кредитів на сонячні електростанції від «Укргазбанку» наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3. Кредит на закупівлю комплектуючих для СЕС від «Укргазбанку»

Термін кредитування, роки	До 5 років
Початковий аванс, %	15
Процентна ставка, % річних	3,99-14,49
Комісія, %	0,5
Максимальна сума кредиту	1 млн.грн.
Довідка про доходи	Так
Страхування	2,24%

Побудовано автором за [33]

Одним з пріоритетів діяльності Державного експортно-імпортного банку України (Укрексімбанку) є фінансування проектів підвищення енергоефективності у різних галузях української економіки. Банком напрацьовані та активно впроваджуються дієві технології кредитування інвестицій у енергозбереження та розвиток альтернативних джерел енергії за спільними з міжнародними фінансовими організаціями програмами [34].

Ключову роль Укрексімбанку у фінансуванні «зелених ініціатив» наприкінці 2014 року відзначила Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у своєму звіті «Екологічне кредитування у країнах Східного партнерства ЄС». За реалізацією кредитних ліній на підвищення енергоефективності бізнесу та захист довкілля банк є беззаперечним лідером у регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії. Загалом від початку долучення до таких програм у 2007 році Укрексімбанком за програмами МФО

залучено близько 500 млн. дол. США, за рахунок яких профінансовано майже 100 інвестиційних проектів загальною вартістю понад 800 млн. дол. США [34].

Сьогодні банк продовжує спільні програми зі Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку. У рамках цих програм передбачена можливість фінансування практично будь-якого проекту, що дозволяє зекономити електрику, газ, паливно-мастильні матеріали тощо. Однією з їх головних переваг є те, що строк кредитування може досягати 10 років. Проте економічний ефект від їх реалізації настає, як правило, значно раніше. Результати здійснених проектів підтверджують, що інвестиції в модернізацію підприємств, зокрема, в енергоефективність, окупаються швидше, ніж фінансування створення нових потужностей. Таким чином підприємство може перетворити проблемний напрям на прибутковий та корисний для бізнесу і суспільства [34].

Перелік галузей, в яких Укресімбанком профінансовано проекти енергоефективності, – надзвичайно широкий: потужні промислові виробництва, хлібозаводи, кондитерські та борошномельні підприємства, виробництво фруктових соків та пива, сирзаводи та інші підприємства харчової промисловості. Крім того, це сільгосппідприємства, які вирощують зернові та розвивають тепличні господарства, тваринницькі комплекси, переробляють продукцію сільського господарства. Багато проектів банком реалізовано в альтернативній енергетиці як за напрямом корпоративного бізнесу, так і в секторі МСБ – невеликі сонячні електростанції, малі гідроелектростанції, котельне обладнання на біомасі тощо [34].

Загалом кредитування за програмами енергоефективності застосовується для сприяння сталій енергетиці в будь-яких галузях економіки України. Цільовим призначенням кредитів є забезпечення заходів, спрямованих на зменшення витрат підприємств з оплати за енергоресурси або на створення власних джерел енергії за рахунок відновлюваних ресурсів – вітру, води, сонця, біомаси тощо. Кошти видаються позичальникам, які відповідають критеріям прийнятності за кожною конкретною програмою, виконують вимоги та

процедури до залучення та використання коштів позики. Компанія має насамперед відповідати стандартним для проведення кредитної операції вимогам – працювати прозоро та ефективно, а інвестиції мають бути рентабельними [34].

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у звіті «Кредитування навколишнього середовища в країнах Східного партнерства ЄС» вказує на ключову роль Укресімбанку у фінансуванні «зелених ініціатив». Згідно з даними, опублікованими OECD, Укресімбанк є найактивнішим банком у регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії у реалізації спільних кредитних ліній з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) для підвищення енергоефективності та захисту навколишнього середовища підприємств. МФО співпрацює з 70 банками області за програмою екологічного кредитування, але лідером серед цих фінансових установ є Укресімбанк, який реалізував найбільшу кількість таких кредитних ліній [34].

Враховуючи пріоритетність цього сектору для бізнесу та країни в цілому, Укресімбанк з 2007 року запустив стандартний кредитний продукт, спрямований на фінансування інвестицій у галузі енергоефективності та відновлюваної енергетики, у тому числі в Спільній програмі з міжнародними фінансовими організаціями. Зокрема, національна фінансова установа спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку надала найбільшу в Україні кредитну лінію на загальну суму 150 млн доларів США широкому колу позичальників в рамках Української програми енергоефективності. Крім того, Укресімбанк є прямим позичальником та агенцією-виконавцем проекту енергоефективності вартістю 200 мільйонів доларів США з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (член Групи Світового банку). Національна фінансова установа також єдина в Україні, яка співпрацює з Глобальним фондом кліматичного партнерства. Крім того, Укресімбанку було надано кредитну лінію на 100 млн євро для фінансування, зокрема, проектів Європейського інвестиційного банку з енергоефективності та охорони навколишнього середовища. Укресімбанк також співпрацює з Кредитним агентством

реконструкції (KfW) та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), а також іншими міжнародними банками та фінансовими установами [34].

Загалом Укрексімбанк залучив близько \$500 млн за програмою сталого розвитку МФО. Майже 100 проектів з енергоефективності та відновлюваних джерел енергії в Сполучених Штатах мають загальну вартість понад 800 мільйонів доларів [34].

У звіті ОЕСР наголошується, що розробка проектів екологічного фінансування є надзвичайно важливим завданням, оскільки енергоємність і викиди вуглекислого газу багатьох країн регіону залишаються, як і в минулому, значно вищими за цільові показники країн-членів ОЕСР і Європейського Союзу. Низька енергоефективність української економіки набуває особливої гостроти в умовах геополітичних конфліктів, створюючи загрозу не лише економіці та енергетиці, а й національній безпеці країни в цілому [34].

Організація економічного співробітництва та розвитку – це міжнародна структура, яка об'єднує 34 країни світу, більшість з яких мають високий рівень доходів громадян та високий індекс розвитку людського потенціалу. ОЕСР є платформою для спільної роботи урядів над вирішенням економічних, соціальних та екологічних викликів глобалізації. З 1990-х років реалізовується програма підтримки країн Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії в рамках їх реформування та координації економічних повноважень і екологічних цілей. Програма фінансується Європейським Союзом та іншими донорами [34].

Державний Укрексімбанк і Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО) уклали кредитну угоду для запуску нової «зеленої» програми, спрямованої на підтримку реалізації проектів з відновлюваної енергетики та енергоефективності в Україні [34].

Малі та середні проекти з відновлюваної енергетики та енергоефективності, які реалізують українські компанії, фінансуватимуть протягом п'яти років у рамках нової програми з бюджетом понад 10 мільйонів євро. Внесок НЕФКО в програму становить 5 млн євро. З 2018 року Експортно-імпортний банк України профінансував понад 300 проектів у сфері

енергоефективності та використання відновлюваної енергії. Сьогодні Укресімбанк разом з іншими міжнародними фінансовими організаціями (МФО) продовжує фінансувати проекти, спрямовані на підвищення енергоефективності та використання відновлюваної енергії, пов'язаної з сонячною, вітровою, гідро- та біоенергетикою, загальною потужністю понад 700 МВт. Проте НЕФКО стає першим партнером міжнародної фінансової організації, що займається фінансуванням «зелених» проектів. Укресімбанк має власну команду управління проектами, яка відповідає за «зелене» фінансування, кожен проект, що фінансуватиметься в рамках програми, відповідатиме вимогам НЕФКО з екології та сталого розвитку [34].

«Хоча фінансування сталої енергетики є пріоритетним напрямком діяльності для обох установ, Укресімбанк радий об'єднати не лише фінанси, але, що більш важливо, досвід і експертизу з НЕФКО, яка просуває найкраще в енергоефективності та енергетичному секторі. практикуйте використання відновлюваних джерел енергії в українському бізнесі та муніципалітетах», – наголосив Євген Мецгер, голова правління Укресімбанку, презентуючи спільну програму [34].

З 2014 року НЕФКО співпрацює з Укресімбанком в адміністративних питаннях малих енергозберігаючих проектів. Ці проекти реалізуються спільно з муніципалітетами по всій Україні [34].

«Укресімбанк досяг значних успіхів у «зеленому» фінансуванні, і ми раді підтримати реалізацію малих і середніх проектів у приватному та державному секторах у рамках нової схеми», – прокоментував Тронд Моу, керуючий директор НЕФКО в у зв'язку з підписанням кредитного договору [34].

З 2008 року НЕФКО фінансувала кілька банківських кредитів і програм для підтримки реалізації «зелених» проектів приватним сектором, головним чином у сферах енергоефективності та використання відновлюваної енергії. Наразі НЕФКО надає кредитне фінансування в Україні за двома схемами, в рамках яких українські банки кредитують своїх клієнтів для підтримки переходу країни до «зеленої» економіки [34].

Ощадбанк пропонує кредити за зеленим тарифом за нижчими відсотками. Умови позики поширюються на придбання та встановлення сонячних електростанцій, вітрових електростанцій та генераторів, теплових насосів та сонячних панелей [34].

Ощадбанк надає кредити на «зелену енергетику». Умови кредиту від Ощадбанку наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. Кредит на закупівлю комплектуючих для СЕС від «Ощадбанку»

Строк кредиту	Від 1 до 6 років
Основне забезпечення	Товар, що придбається за рахунок кредиту
Максимальна процентна ставка	19,5% річних
Разова комісія за надання кредиту	2,99% від суми кредиту
Власний внесок	Від 15%
Сума кредиту	Від 100 000 до 1 000 000 гривень
За переказ коштів на рахунок продавця	750 гривень
За відкриття рахунку	100 гривень

Побудовано автором за [35]

Вид забезпечення та додаткові умови:

Забезпечення – застава придбаного товару (в т.ч. обладнання та супутні матеріали);

Обов’язковим є страхування обладнання, що буде придбано.

Необхідні документи, які треба взяти перед походом у відділення:

- паспорт громадянина України + ПІН
- документ про доходи та утримання з них за останні 6 місяців
- інші документи на вимогу банку [35].

Національний банк України погодив набуття міжнародною фінансовою установою Північна Екологічна Фінансова Корпорація (Nefco) істотної участі у

розмірі 13,94% статутного капіталу Банку Львів. Метою Нефко, як прямого акціонера банку, є підтримка «зелених» трансформацій у Західній Україні [36].

Банк Львів вже давно співпрацює з Північною Екологічною Фінансовою Корпорацією. Нефко є першим міжнародним партнером Банку Львів, який фінансує його проєкти вже більше 10 років. Завдяки успішному союзу Банк Львів одним із перших пропонував “зелені” кредити у Західній Україні, і, на сьогодні, реалізував безліч проєктів «зеленого» фінансування, як для бізнесу, так і для роздрібних клієнтів за підтримки Нефко [36].

Нефко та Банк Львів профінансували кредитну програму, спрямовану на заходи із забезпечення енергоефективності житлових будинків у західній частині України. Тисячі домогосподарств скористались програмою енергоефективності, яка продовжується і сьогодні [36].

“Наша ціль полягає у позитивному впливі на клімат та довкілля, і завдяки цим інвестиціям ми допомагаємо банку реалізовувати свою стратегію сталого розвитку та встановлювати нові банківські стандарти у регіоні. Це набагато ширше завдання, ніж лише зелене фінансування. Нефко вперше стає акціонером банку, і ми з нетерпінням чекаємо на продовження нашої плідної співпраці з партнерами, керівництвом та співробітниками Банку Львів”, — прокоментував Тор Торштайнссон, Віце-президент Нефко з питань «зеленої» інтеграції [36].

“Ми віримо, що з приєднанням Нефко, у ролі нашого акціонера, Банк Львів не тільки отримає доступ до цінних знань у галузі сталого банкінгу, але й продемонструє серйозний підхід до всього, що робить. Наша місія — відкривати можливості, надавати підтримку та ділитися досвідом з кожним, хто прагне більшого, оскільки ми віримо, що саме ці люди насправді змінюють світ. Це наш прямий внесок для позитивного впливу на довкілля, сталий розвиток і суспільство”, — говорить Ашот Абраамян, Голова Правління Банку Львів [36].

Також кредит «Енергозбереження» надає банк Львів. Кредити фактично надаються клієнту без пред’явлення довідки про доходи. Кредит на сонячні електростанції надається терміном до 4 років. З довідкою про доходи річна

відсоткова ставка складає 18 %, без цієї довідки – 23 %. Мінімальна сума кредиту складає 10 тис. грн, максимальна – 1.5 млн грн [36]. Умови надання цього кредиту наведені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5. Кредит «Енергозбереження» від банку Львів

Термін кредитування, роки	До 4 років
Початковий аванс, %	20
Процентна ставка, % річних	18-23
Комісія, %	4
Максимальна сума кредиту	1,5 млн.грн.
Довідка про доходи	Ні (до 100 тис.грн.)
Страхування	Так (регулюється)

Побудовано автором за [36]

Також потрібно звернути увагу на державу програму субсидіювання малого та середнього бізнесу «Доступні кредити 5-7-9». Встановлення сонячної електростанції є ідеальним інвестиційним проєктом, який закладається в умовах надання даного кредиту. Надається даний кредит підприємствам різних масштабів. Така програма дозволяє створювати нові робочі місця, адже при залученні нових працівників, підприємець отримує певні пільгові умови кредитування (зменшення процентної ставки). Термін надання кредиту – до 5 років [37].

Під 5% існують такі умови кредиту:

- 1) Він надається для бізнесу з річним доходом до 50 млн.грн.
- 2) За умови найму не менше 2 нових працівників протягом одного кварталу [37].

Умови кредиту під 7% річних:

- 1) Він надається для бізнесу з річним доходом до 50 млн.грн.
- 2) За кожне нове робоче місце відсоткова ставка зменшується на 0,5% річних, але не менше 5% [37].

Умови кредиту під 9% річних:

1) Він надається для бізнесу з річним доходом від 50 млн.грн. до 100 млн.грн.

2) За кожне нове робоче місце відсоткова ставка зменшується на 0,5% річних, але не менше 5% [37].

Офіційна мета цієї програми кредитування-це:

1) Кредит на фінансування інвестиційного проекту ММП (інвестиційний кредит).

2) Кредит на поповнення обігових коштів, необхідних для реалізації інвестиційного проекту в розмірі до 25% від його вартості (надається виключно у поєднанні з інвестиційним проектом).

Валюта кредиту: тільки гривня [37].

Як результат, банки, що раніше за інших залучать ESG-принципи до своєї стратегії, займуть більші конкурентні переваги у майбутньому. Перш за все вони зможуть зайняти більш вигідну нішу на українському ринку «зелених інвестицій». Отримають фінансову допомогу від європейських компаній та програм, що ставлять на меті просування ідей «зеленого банкінгу». Україна ж отримає від діяльності таких банків можливість відповідати заданим ЄС стандартам.

ВИСНОВКИ

Отже, "зелені" фінанси є майбутнім економічних, фінансових взаємовідносин у світі, оскільки саме вони потрібні для організації виробничого суспільства, у якого буде майбутнє. В даній роботі було розглянуті теоретичні та практичні сторони "зелених" фінансів. На основі чого ми можемо зробити

висновок, що "зелені" фінанси потребують чітко вираженої системи регулювання та управління як на державному так і міжнародному рівні.

«Зелені» інвестиції, які підтримують більшість країн світу, охоплюють питання переходу до «зеленої» економіки, яка передбачає повсюдне впровадження енергоефективних заходів, підвищення рівня охорони довкілля, активне запровадження заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, створення та впровадження «чистих» технологій.

Таким чином, аналіз теоретичних основ «зеленого банкінгу» дозволив встановити сутність і організаційно-методичні засади формування системи цього виду банківської діяльності в сучасному світі. На підставі аналізу та узагальнення поглядів українських і зарубіжних дослідників на економічну природу та визначення «зеленого банкінгу» було продемонстровано відсутність єдиної теорії щодо його сутності.

Разом з тим складність політики «зеленого» зростання обумовлена відсутністю не лише єдиних методологічних підходів до визначення змісту «зеленої» економіки та «зеленого» зростання, але й відсутністю єдиної системи індикаторів для оцінки ефективності дій в цій сфері.

Головною метою запровадження «зеленого банкінгу» постає мінімізація ризику, пов'язаних із негативними наслідками людської діяльності для оточуючого світу, а також залучення нових інвестицій в Україну з боку розвинених країн. Втілення таких принципів «зеленого банкінгу», як «зелені» облігації, «зелені» кредити, «зелені інвестиції», на нашу думку, допоможе Україні наблизитися до екологічних стандартів, що були прийняті в ЄС.

Загострення екологічних проблем нерозривно пов'язане зі зростанням проблем в економічній та соціальній сферах українського бізнесу та на макроекономічному рівні загалом. Дослідження показали, що «зелене» інвестування здійснюється за рахунок державних коштів та коштів з інших джерел, зокрема приватного сектору, міжнародних фінансових інституцій. Частка державного інвестування при цьому зменшується, а перевага віддається інвестиціям приватних бізнес-структур.

Позитивний ефект може забезпечити проведення реформ у внутрішній політиці, спрямованій на суттєве скорочення непродуктивних витрат і на формування стимулюючих чинників, що заохочують «озеленення» економіки. Крім того, реформи у внутрішній політиці мають бути спрямовані на питання, що стосуються різних аспектів землекористування і урбаністичної політики. Централізоване управління ресурсами прісної води також вимагає певних змін у внутрішній політиці, і для України це напрям інвестування має бути визнаний пріоритетним. Заходи у відповідь внутрішньої політики повинні ґрунтуватися на ефективному моніторингу і контролі з урахуванням ефективності використання природних ресурсів.

Збільшення екокредитування повністю відповідає цілям боротьби зі зміною клімату, а саме заміною традиційних шкідливих джерел енергетики. Розвиток кредитування цього сегменту також належить до Лісабонської стратегії зростання та зайнятості через розвиток виробництва з можливістю конкурувати з підприємствами вуглецевих технологій. Зростання ринку екокредитування відбуватиметься й надалі для диверсифікації енергетичних джерел.

Вивчення досвіду інших країн показало, що центральні банки спільно з комерційними банківськими установами виступають як локомотиви «зелених» банківських ініціатив. Крім того, на міжнародному рівні відбувається активне створення міжбанківських альянсів з метою забезпечення сприятливих умов розвитку «зеленого» банкінгу.

Завдяки детальному дослідженню «зеленого банкінгу» в розрізі України та цілого світу, було зроблено висновки про необхідність переходу банківської системи в Україні на засади ESG-принципів. Під час аналізу українського досвіду у сфері «зеленого банкінгу» у АТ «Укргазбанк» та АТ «Приватбанк» було виявлено, що введення «зелених» ініціатив допомагає значно скоротити витрати підприємства. З метою одночасного скорочення витрат та підтримки «зелених» ініціатив, в міжнародному банківському бізнесі використовуються різні види «зеленого» функціоналу. Проведений компаративний аналіз дозволив, спираючись на міжнародний досвід, побачити поетапну модель введення

«зеленого банкінгу», що є актуальною для вітчизняних банків. Застосування інноваційних інструментів у розробленій системі переходу дозволяє більш швидко, і в той же час рентабельно підтримувати її ключові аспекти.

З інтеграцією України до ЄС, почали відчуватись зміни в екологічному законодавстві України, ми почали реєструвати екологічні проекти та встановлювати краще регулювання за екологією нашої країни. Уряд почав змінювати такі важливі сфери екології та економіки, як фондовий ринок ("зелені" облігації), "ринок землі", ринок електроенергії. Але наші "зелені" фінанси мають пройти ще дуже великий шлях до успіху.

Для України, де ринок зелених облігацій є менш розвиненим, конструктивне використання гарантій та заходів нівелювання ризиків є дуже необхідними інструментами розширення ринку зелених облігацій. Основні перешкоди в Україні - це брак належних інституційних механізмів для регулювання ринку зелених облігацій, невеликий обсяг емісій та високі транзакційні витрати. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є застосування державної гарантії.

Зелений банкінг, який став сучасним трендом розвитку міжнародного банківництва та проекологічної реструктуризації діяльності депозитних установ у межах концепції сталого розвитку, поки що не набув масштабної підтримки українськими банками. Діяльність банків щодо економії енергоресурсів в Україні спрямована безпосередньо на зниження витрат як таких, а не на впровадження та підтримку концепції сталого розвитку. Основним напрямом зеленого банкінгу в Україні став «зелений» офіс, реалізація заходів по якому призводить до поліпшення операційної діяльності банку в цілому.

Тому, резюмуючи наведене вище, зазначимо, що незалежно від шляху, який та або інша країна може обрати для створення «зеленої економіки», такий перехід, безумовно, принесе численні вигоди. В першу чергу він може допомогти пом'якшити проблеми економічної, продовольчої, енергетичної і водної безпеки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. "Економічна енциклопедія" та українські економісти / С. Злупко // Вісн. НАН України. — 2003. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/70486>.
2. Журнал «Environmental History Resources». Стаття «Nature conservation in Britain, ca. 1870-1945». URL: https://web.archive.org/web/20130122133729/http://www.eh-resources.org/timeline/timeline_conservation.html
3. Офіційний сайт: «The World Economic Forum». URL:<https://www.weforum.org> (дата звернення: 13.10.2021).

4. Документ ООН «Who Cares Wins». URL: https://www.unepfi.org/fileadmin/events/2004/stocks/who_cares_wins_global_compact_2004.pdf
5. Журнал «Visual Capitalist». Стаття «Visualizing the Global Rise of Sustainable Investing». URL: <https://www.visualcapitalist.com/rise-of-sustainable-investing/>
6. Офіційний сайт «Ощадбанк»: Реалізація інвестиційних проєктів. URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/realizacia-investycyjnyh-proektiv>
7. Офіційна сторінка сайту програми UNEP. URL: <https://www.unep.org/>
8. Журнал «Прозоро». Стаття «ЕСКО: ЯК ЗАКУПИТИ ЕНЕРГОСЕРВІС В ПРОЗОРО». URL: <https://infobox.prozorro.org/>
9. Defining ‘green’ in the context of green finance. Final report [Електронний ресурс] // European Commission, October 2017. – URL: https://ec.europa.eu/environment/enveco/sustainable_finance/pdf/studies/Defining%20Green%20in%20green%20finance%20%20final%20report%20published%20on%20eu%20website.pdf.
10. Lalon, R.M. (2015). Green banking: going green. International Journal of Economics, Finance and Management Sciences, Vol. 3, Issue 1, 34–42.
11. Bahl, S. (2012). Green banking – the new strategic imperative. Asian Journal of Research in Business, Economics and Management, Vol. 2, Issue 2, 767–775.
12. Singh, H., Singh, B.P. (2013). An effective & resourceful contribution of green banking towards sustainability. International Journal of Advances in Engineering Science and Technology, Vol. 1, Issue 2, 41–45.
13. Kapoor, N. et al. (2016). Green banking: a step towards sustainable development. International Journal of Research in Management, Economics and Commerce, Vol. 7, 69–72.
14. Bhardwaj, B.R., Malhotra, A. (2013). Green banking strategies: sustainability through corporate entrepreneurship. Greener Journal of Business and Management Studies, Vol. 3, Issue 4, 180–193.

15. Dotzour, M.G., Manning, S. (2002). Environmental banking. A reprint from Tierra Grande, the Real Estate Center Journal
16. Офіційний сайт G20. URL:<https://g20.org/>
17. Tara, K. Green banking for environmental management: a paradigm shift [Електронний ресурс] / K. Tara, S. Saumya, R. Kumar // Current World Environment. - 2015. URL:<http://www.cwejournal.org/vol10no3/green-banking-for-environmentalmanagement-a-paradigm-shift/>.
18. Офіційний сайт «Climate Bonds Initiative». URL: <https://www.climatebonds.net/>
19. The Equator Principles. Do they make banks more sustainable? [Електронний ресурс] // UNEP. Inquiry working paper, 16/05 February, 2016. URL: <https://www.greengrowthknowledge.org/research/equator-principles-do-they-make-banks-more-sustainable>
20. Журнал Bloomberg, стаття «The Sustainable Debt Market Is All Grown UP». URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-14/the-sustainable-debt-market-is-all-grown-up>
21. Developing Sustainable Finance definitions and taxonomies [Електронний ресурс] // OECD iLibrary. – URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/134a2dbeen/1/3/1/2/index.html?itemId=/content/publication/134a2dbeen&_csp_=062998fb6eb20cf4e25d9a4ba3ba529e&itemIGO=oecd&itemContentType=book.
22. The Equator Principles. Do they make banks more sustainable? [Електронний ресурс] // UNEP. Inquiry working paper, 16/05 February, 2016. URL: <https://www.greengrowthknowledge.org/research/equator-principles-do-they-make-banks-more-sustainable>
23. Журнал «State of Green banks». URL: <https://www.nrdc.org/sites/default/files/state-green-banks-2020-report.pdf>
24. Discussion paper on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firms (EBA/DP/2020/03) [Електронний ресурс] // The

European Banking Authority. – URL: <https://www.eba.europa.eu/calendar/discussion-papermanagement-and-supervision-esg-risks-credit-institutions-and-investment>.

25. Офіційний документ Європейської служби банківського нагляду. «EBA Action Plan on Sustainable Finance». URL: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/EBA%20Action%20plan%20on%20sustainable%20finance.pdf

26. Офіційний сайт ECB. Published final guide on climate-related and environmental risks for banks [Електронний ресурс] // European Central Bank. – URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ssm.pr201127~5642b6e68d.en.html>.

27. Портал «US environment programme». Стаття «PRINCIPLES FOR RESPONSIBLE BANKING». URL: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>

28. Офіційний сайт банку «Укргазбанк». URL: <https://www.ukrgasbank.com/>

29. The State Agency for Energy Efficiency and Energy Ukraine (2017). Derzhavna pidtrymka enerhozberezhennya. URL: <http://saee.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>

30. Офіційний сайт Мінфіну України. URL: <https://minfin.com.ua/2021/01/26/59129542/>

31. Офіційний сайт «International Finance Corporation». URL: <https://www.ifc.org/>

32. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Від 19.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>

33. Офіційний сайт банку «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/>

34. Офіційний сайт банку «Укресімбанк». URL: <https://www.eximb.com/ua/business/pryvatnym-klientam/pryvatnym-klientam-depozyty/>

35. Офіційний сайт банку «Ощадбанк». URL:
<https://www.oschadbank.ua/credit/green-energy>
36. Офіційний сайт банку «Львів». URL:
<https://www.banklviv.com/business/credit-5-7-9>
37. Державна програма «Доступні кредити 5%, 7%, 9%». URL:
<https://bank.com.ua/ru/credit/5-7-9>

Додатки

Додаток А

Соціальна сфера	Те, як компанія IBM використовує свої професійні навички для забезпечення цілей сталого розвитку, демонструє її реакція на пандемію Covid-19 в Італії. У лютому 2020 року, коли вплив COVID-19 в Італії став очевидним і школи почали закриватися на карантин, компанія зрозуміла, що ці школи не мають
------------------------	---

	ресурсів для дистанційного навчання. Хоча їх і почали забезпечувати необхідними програмами, однак ці програми вимагали знань. Тоді працівники IBM почали безкоштовно допомагати налаштовувати систему і вчили викладачів користуватися нею. Фахівці компанії працювали в 150 загальнодержавних школах Італії. Згодом програму підтримки поширили і в інші країни. Зараз фахівці підтримують понад 250 тис. Учнів в тисячах шкіл і університетів по всьому світу.
Мобільні групи працівників	Співробітники IBM з різних країн об'єднуються в групи і підтримують найважливіші ініціативи громадських організацій в таких сферах, як освіта, захист навколишнього середовища та здоров'я населення. З початку проекту в 2008 році більше 4000 фахівців взяли участь у роботі 350 груп в 40 країнах світу. Вони поділилися інтелектуальним капіталом на суму понад 80 млн доларів США в рамках більш ніж 1400 проектів.
Підтримка міст	Протягом 8 років компанія IBM давала гранти містам на реалізацію корисних для людей ініціатив. Боролися з дорожніми пробками, забрудненням повітря, бідністю та іншими проблемами сучасних міст. Охопили 138 міст. В Алабамі консультанти IBM разом з фахівцями міських адміністрацій розробили ефективні маршрути без пробок для доставки продуктів харчування людям, які їх потребують. Міська транспортна організація і Громадський банк їжі центральної Алабами

	користуються цими маршрутами. Разом з Twitter компанія IBM скористалася своїми знаннями в області когнітивних розрахунків та аналітики соціальних платформ і створила програму для ефективного оповіщення населення про надзвичайні ситуації в австралійському Мельбурні. У Дубліні група фахівців, в тому числі і фінансові експерти, допомогли муніципальному підприємству правильно налагодити роботу по виготовленню і розподіл сонячної енергії. А в Сан-Хосе розробили додаток, яке допомагало місцевим жителям оперативно дізнаватися про доступне житло і бронювати його.
Технічна допомога на мільйони доларів	Щорічно IBM витрачає кілька десятків мільйонів доларів, щоб безкоштовно надавати консультації та програмні рішення некомерційним організаціям і навчальним закладам. Програма таких інтелектуальних грантів почалася ще в 2012 році і охоплює більше 60 міст. Це стосується охорони здоров'я, освіти, контролю надзвичайних ситуацій, створення робочих місць і створення можливостей для молоді. Наприклад, в Кореї група вчених і консультантів IBM підвищила точність прогнозування якості повітря. Завдяки цьому влада інформувала населення про поганий стан повітря і люди могли залишатися вдома, або ж брати з собою засоби захисту. IBM також розробила аналітичний розв'язок шеньчженських центру контролю і профілактики захворювань в Китаї і дала можливість безкоштовно

	скористатися своїми технологіями і програмним забезпеченням. А в США одна з некомерційних організацій отримала від компанії програмне забезпечення для кіберрозвідки, щоб ефективно боротися з торгівлею людьми. Програма дозволяє виявляти і відстежувати цілі мережі торгівлі людьми за ознаками їх онлайн-діяльності.
Екологія	IBM декларує відповідальне ставлення до екології та щорічно звітує про успіхи в основних сферах: промислова безпека, збереження енергії та інших ресурсів, захист середовища і виробництво екологічної продукції.
Енергозбереження	Програма енергозбереження в IBM працює з 1973 року. Компанія публічно заявляла, що вважає зміни в кліматі серйозною екологічною проблемою. З 1990 по 2017 роки завдяки ініціативам з енергозбереження IBM зберегла 7,4 млн МВт / год електроенергії. Це дозволило зменшити потенційні викиди вуглекислого газу на 4,4 млн тонн. Крім того, компанія заощадила за цей період 616 млн доларів США. Мета IBM полягає в тому, щоб щорічно зберігати мінімум 3,5% від загального обсягу спожитої електроенергії. Вперше мета досягли в 2017 році, коли ця цифра становила 4,2%, а в 2019 рекорд перевершили - 4,5%. Зменшення викидів CO₂, які вдається реалізувати завдяки енергозбереженню, в IBM називають рівним тому, що прибрати з доріг 10 000 автомобілів.

	Також IBM активно переходить на "зелене" електропостачання. У 2020 році більше 20% спожитої електроенергії складала електроенергія з відновлюваних джерел. Її виробляють на вітряних електростанціях, великих і малих ГЕС, біоелектростанціях і сонячних електростанціях. IBM має контракти на закупівлю "зеленої енергії" більш ніж в 20 країнах світу.
Утилізація	Програма з утилізації відходів в IBM також діє досить давно - з 1991 року. Уже тоді компанія ставила перед собою амбітну мету - вдаватися до повторного використання або переробки відходів, щоб відправляти на звалища не більше 3% від загального обсягу. У 2017 році глобальна служба PELM IBM утилізувала 26,5 тонн відходів, відправивши на сміттєві полігони мізерні як для сучасного світу 0,7%.
Жорсткі вимоги до постачальників	IBM вимагає від своїх постачальників дотримання стандартного набору вимог і соціально відповідальної поведінки. Це, зокрема, захист навколишнього середовища. IBM безпосередньо або через сторонніх аудиторів регулярно перевіряє показники постачальників в питаннях соціальної та екологічної відповідальності. Від постачальників паперових і дерев'яних матеріалів вимагають надавати докази того, що їх джерела отримання продукції сертифіковані за незалежною схемою сертифікації. Зараз більше 98% паперово-дерев'яної продукції IBM купує в тих постачальників, хто надав подібні гарантії.

Побудовано автором на основі [37]